

บทที่ 7

การผสมผสานทุนของผู้สูงอายุในการทำงาน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน

จากบทที่ 4-6 ที่ผ่าน แสดงให้เห็นถึงทุนของผู้สูงอายุ ทั้งทุนเดิมที่ติดตัวและทุนใหม่ที่เกิดจากการเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสาร อย่างไรก็ตามแม้บุคคลนั้นจะมีต้นทุนที่ดีหรือมีมากมายเพียงใดก็ตาม จำเป็นที่บุคคลนั้นต้องสามารถดึงทุนที่มีอยู่มาใช้ได้ หรือสามารถผสมผสานทุนเก่าและใหม่ให้กลายเป็นพลังเพื่อการพัฒนาได้ด้วยจึงจะเกิดประโยชน์ ดังนั้นในบทที่ 7 นี้ จึงจะทำการวิเคราะห์ว่าลุงจันท์และป้าพรรณมีการผสมผสานทุนเดิมและทุนใหม่ในการทำงานอย่างไร เพื่อแปลงความรู้จากงานวิจัยชิ้นนี้ให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ต่อไปในบริบทอื่นๆ

โดยคำว่า “การผสมผสาน” มีความหมายถึงการปรับประสาน (Hybridization) ลักษณะบางประการของสิ่งเก่ามาบวกผสมกับสิ่งใหม่ และสามารถนำมาใช้สื่อสารเพื่อประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ และเมื่อทำการวิเคราะห์จึงพบว่าผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้มีการผสมผสานทุนทั้งใน 2 ลักษณะ คือ

- 1) การผสมผสานทุนแต่ละประเภทที่มีอยู่ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ ทุนสังคม
- 2) การผสมผสานทุนความรู้ต่างๆ

7.1 การผสมผสานทุนแต่ละประเภท

ผลการวิจัยพบว่า ลุงจันท์และป้าพรรณผสมผสานทุนแต่ละประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ ทุนสังคม จากการวิเคราะห์พบว่า ลุงจันท์และป้าพรรณใช้ทุนทั้ง 4 ประเภทผสมผสานกันเพื่อวัตถุประสงค์ทางการสื่อสารใน 2 กรณี ได้แก่ *กรณีแรก* เพื่อรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่า- สร้างสายสัมพันธ์ใหม่ และ*กรณีที่สอง* คือ เพื่อสร้างความไว้วางใจจากผู้ปกครองเด็ก

7.1.1 การผสมผสานทุนแต่ละประเภทเพื่อรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่า-สร้างสายสัมพันธ์ใหม่ เนื่องจากลุงจันทร์ซึ่งออกจากชุมชนไปบวชเรียนที่กรุงเทพฯตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานาน เมื่อกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนอย่างถาวรในปี 2533 ลุงจันทร์จำเป็นต้องรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่ากับคนในชุมชนและสร้างสายสัมพันธ์ใหม่ ขณะเดียวกันป่าพรรณซึ่งเป็นคนนอกชุมชน แม้ว่าจะเคยแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนครอบครัวของลุงจันทร์อย่างสม่ำเสมอมีคนรู้จักอยู่บ้างไม่มากและไม่สนิทสนมนัก ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศกับลุงจันทร์ จนกระทั่งกลับมาดูแลพ่อแม่ของลุงจันทร์ ดังนั้นเมื่อตัดสินใจมาใช้ชีวิตเป็นคนในชุมชนบ้านหนองคู จึงจำเป็นต้องสร้างสายสัมพันธ์กับคนในชุมชนก่อน ลุงจันทร์และป่าพรรณจึงผสมผสานทุน 4 ประเภท ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ และทุนสังคม ที่ผู้สูงอายุทั้งสองมีอยู่เดิมเพื่อสื่อสารให้คนในชุมชนรู้จัก สร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และการยอมรับของคนในชุมชนในชุมชน โดยการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่าและสร้างสายสัมพันธ์ใหม่

ลุงจันทร์และป่าพรรณได้ใช้ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และ ทุนสังคม กล่าวคือ ลุงและป่าใช้ความเป็นผู้มีจิตเสียสละและการชอบทำบุญ ทำนุบำรุงศาสนา รื้อฟื้นความสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยการเข้าวัดทำบุญเป็นประจำ ช่วยเหลือกิจการงานของวัดจากความรู้ทางธรรมที่มีอยู่มาก และนำทุนส่วนตัวมาซ่อมแซมวัดตลอดจนเป็นแกนนำเชิญชวนเพื่อนบ้านร่วมบูรณะวัดประจำชุมชน ส่งผลให้ความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อลุงจันทร์ในฐานะผู้บวชเรียนมานานยังมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น

“ชาวบ้านที่นี่เขารู้กันว่าลุงบวชเรียนตั้งแต่เป็นเณร ไปอยู่กรุงเทพฯ นานก็จริง แต่ก็กลับมาช่วยซ่อมแซมวัดตลอด หลังๆ นี้ เขาก็เรียกท่านมหา ลุงเขาช่วยวัดที่นี่เยอะมาก เราอยากเข้าถึงชุมชนแบบนี้ นะ คุณลุงเขาอยากจะช่วยเหลือชาวบ้าน เพราะคุณลุงคุณป้ามันหนักมาทางศาสนาใช้ใหม่ เลยมองเรื่องทำการสาธารณะช่วยเหลือคนอื่น มันเป็นเรื่องทางศาสนาใช้ใหม่”

(ป่าพรรณ เขียวพันธ์ุ, สัมภาษณ์, วันที่ 3 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ลุงจันทร์ป่าพรรณใช้มนุษยสัมพันธ์ของตนซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรมอย่างหนึ่งพูดคุยกับชาวบ้านทุกครั้งที่ปั่นจักรยานออกกำลังกายทุกเช้า ส่งผลให้ชาวบ้านรู้จักลุงและป่าทั้งในฐานะคนร่วมชุมชนและเป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่สุขภาพตัวเองเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นทุนสัญลักษณ์ที่ติดตัวลุงและป่าในสายตาของชาวบ้านในชุมชน

เมื่อได้มีโอกาสพูดคุยกับชาวบ้านมากขึ้น ลุงและป่าก็มักจะแนะนำวิถีดูแลสุขภาพและเรื่องอาหารการกิน แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทุนความรู้เรื่องสุขภาพที่ป่าพรรณมีอยู่จากประสบการณ์การใช้ชีวิตในต่างประเทศ ส่งผลให้ชาวบ้านให้ความเชื่อถือในความรู้อันสุขภาพดังกล่าว โดยลุงกับป่าสื่อสารถึงความเป็นคนที่มีสุขภาพแข็งแรงและเป็นผู้มีความรู้ด้านสุขภาพให้ชาวบ้านรับรู้จากการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ด้วยการปั่นจักรยานทุกวัน เป็นคนแก่ที่สุขภาพแข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

“ตอนที่คุณลุงคุณป้ากลับมาดูแลพ่อแม่ เราแวะเวียนไปพูดคุยกับเพื่อนบ้าน คนที่เคยรู้จักเราเขาก็จำเราได้ หลังๆ ก็มีไปมาหาสู่กัน แต่ส่วนใหญ่จะพูดคุยกันตอนเราปั่นจักรยานออกไปซื้อของ ที่จะพูดคุยกันมากหน่อยก็ตอนปั่นจักรยานทุกเช้าที่ไปออกกำลังกาย เขาเห็นยังว่า คุณป้าแข็งแรงนะ”

(ป่าพรรณ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์ วันที่ 20 ธันวาคม 2552)

ขณะที่ลุงจันทร์มีทุนเดิมในเรื่องการเป็นคนดั้งเดิมในชุมชนและการบวชเรียนมานานนั้น ป่าพรรณซึ่งเป็นคนนอกชุมชนก็มีกรณีตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานต้นทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในการสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นและนำไปสู่การไว้เนื้อเชื่อใจและการยอมรับ โดยป่าพรรณได้นำทุนเศรษฐกิจของตนผสมผสานกับทุนวัฒนธรรมหรือทุนความรู้เรื่องสุขภาพและทุนสัญลักษณ์ที่มีอยู่ ส่งผลให้ชาวบ้านยิ่งเชื่อมั่นและศรัทธาลุงและป่ามากขึ้น โดยเฉพาะคำแนะนำของป่าพรรณต่อเพื่อนบ้านที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานให้รับประทานน้ำนมถั่วเหลืองหรือน้ำเต้าหู้ที่ป่าพรรณทำไปแจกจ่ายในระยะแรก เมื่อรับประทานแล้วดีจึงสั่งซื้อโดยป่าพรรณปั่นจักรยานไปส่งให้ทุกเช้า

“น้ำเต้าหู้ที่ป่าทำนี้ป่าไม่ถั่วเอง ป่าก็จะเน้นเรื่องประโยชน์กับความสะอาด เราทำเองไม่ซื้อข้างนอกมากิน ที่ป่าทำขายไม่ได้กำไรอะไรหรอกอยากให้เห็นคนอื่นกินของดีๆ ตอนแรกป่าก็ทำแจกก่อนให้เขาได้ลอง ตอนหลังเขาบอกต่อกันว่ากินดีมีประโยชน์ ก็มีแต่คนมาให้ทำไปส่งตอนเช้า ป่าก็ปั่นจักรยานไปส่งตามบ้านเดี๋ยวนี้มีลูกค้าเยอะมาก”

(ป่าพรรณ เชียงพันธุ์, สัมภาษณ์ วันที่ 3 ธันวาคม 2552)

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าป่าพรรณผสมผสานทุนความรู้เรื่องอาหารและสุขภาพกับทุนสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นคนสูงอายุที่แข็งแรง และสื่อสารให้ชาวบ้านไว้วางใจ (Trustworthiness) ได้นั้น ตัวป่าพรรณเองต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้ว ประกอบกับการได้รับความน่าเชื่อถือจากการเป็นผู้มีความรู้ด้านอาหารสุขภาพที่ป่าพรรณสะสมไว้ตอนที่อยู่ต่างประเทศและเพิ่มมากขึ้นเมื่อตอนดูแลพ่อแม่ที่ป่วย และเมื่อมีความไว้วางใจและได้รับความน่าเชื่อถือดังกล่าว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนที่แต่เดิมบางคนไม่รู้จักรักป่าพรรณก็รู้จักเพิ่มขึ้น ทั้งยังช่วยสนับสนุนให้เกิดการรู้จักและยอมรับป่าพรรณในฐานะสมาชิกในชุมชนแบบ “คนใน” เพิ่มขึ้น และจากการผสมผสานทุนประเภทต่างๆ ส่งผลให้เกิด “ทุนสังคม” คือ การได้รับการยอมรับและเกิดสายสัมพันธ์ใหม่ขึ้นและพัฒนาไปสู่การเป็นเครือข่ายสังคมต่อไป โดยเห็นได้ปรากฏการณ์ที่เมื่อลุงจันทร์และป่าพรรณมาทำชมรมอนุรักษ์จักรยาน ก็ได้รับความช่วยเหลือจากคนรู้จักในชุมชน

“สาเหตุที่คุณป่าทำน้ำนมถั่วเหลือง คุณป่าอยากจะใกล้ชิดกับคนในชุมชน อยากรู้ถึงความรู้สึกของเขา ถ้าอยู่ๆเราไปนั่งคุยกะเขาไม่ได้ เลยใช้วิธีถามสุขภาพด้วยคุนเคยด้วย ปรับทุกข์ด้วย บางทีน้ำเต้าหู้ก็เป็นประโยชน์ไง ให้เขากินให้เขาพิสูจน์ แล้วก็พอเขาได้ดีหรือเขาไม่ได้อะไรมีเรื่องทุกข์ร้อนก็ช่วยเขา บางคนเขาไม่รู้พูดยากเนาะ ไม่รู้เป็นไรนอนไม่หลับ เอน้ำเต้าหู้ไปกิน รับรองหลับปุ๋ยเลยถ่ายไม่ออก เอน้ำเต้าหู้ไปหายแต่ละคนหาย น้ำเต้าหู้อย่างเดียวต้องดูแลตัวเอง ต้องดื่มน้ำ ต้องออกกำลังกาย ช่วยเขาไป

ในตัว แล้วเขาก็แข็งแรงขึ้นบางคนก็เครียดไอ้ขอย่าไปเครียดเราก็คุยกับเขาไป เบาหวาน สองร้อยสามร้อยเครียด เาน้ำเต้าหู้ไปดื่มเบาหวานลดเหลือหนึ่งร้อย ไอ้ยดีใจใหญ่”

(ป่าพรรณ เชียงพันธุ์, สัมภาษณ์ วันที่ 3 ธันวาคม 2552)

7.1.2 การผสมผสานทุนแต่ละประเภทเพื่อสร้างความไว้วางใจจากผู้ปกครองเด็ก ในช่วงแรกของการก่อตั้งชมรมหนูรักจักรยานเป็นช่วงที่ลุงจันทร์และป่าพรรณต้องบุกเบิกงานชมรมหนูรักจักรยานอย่างเต็มที่ เนื่องจากมีจำนวนสมาชิกในชมรมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในช่วงแรกเด็กๆ จะสื่อสารด้วยการบอกกันปากต่อปากที่บ้านลุงจันทร์และป่าพรรณมีการสอนภาษาอังกฤษและมีขนมเลี้ยงด้วย แต่เมื่อมีจำนวนเด็กเพิ่มขึ้นจนกระทั่งลุงและป่าคิดว่าต้องก่อตั้งเป็นชมรมฯ เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจัง เมื่อวัตถุประสงค์หลักของลุงจันทร์และป่าพรรณในการก่อตั้งชมรมหนูรักจักรยานจะต้องการให้เด็กเรียนภาษาและปั่นจักรยานเพื่อให้มีสุขภาพที่ดี และเพื่อให้เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ดังนั้นลุงและป่าจึงต้องทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองลุงและป่าจึงพยายามสื่อสารกับเด็กและผู้ปกครองให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา ตลอดจนเข้าใจกฎระเบียบก่อนสมัครเข้ามาเป็นสมาชิก โดยลุงจันทร์และป่าพรรณผสมผสานต้นทุนสัญลักษณ์หลายประการเพื่อสื่อสารให้ผู้ปกครองไว้วางใจ ทุนดังกล่าวได้แก่ การเป็นผู้ผ่านการใช้ชีวิตและทำงานต่างประเทศมานาน และการเป็นผู้บวชเรียนมานาน ผสมผสานกับทุนวัฒนธรรม ได้แก่ ทุนความรู้เรื่องสุขภาพและการขี่จักรยาน และทุนสังคม ได้แก่ การเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ดังข้อมูลที่ว่า

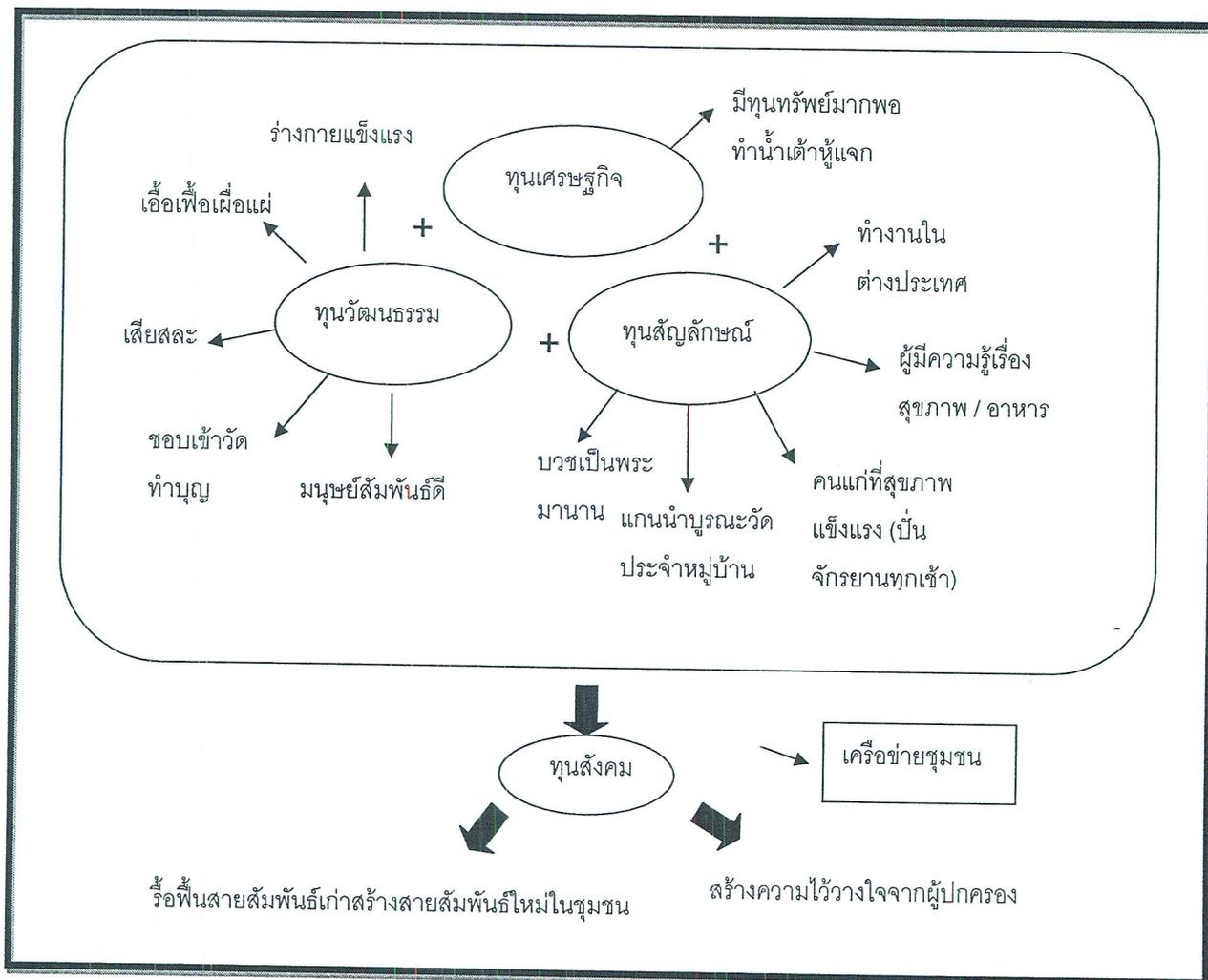
“ตอนเริ่มอาทิตย์แรก เราก็มาคิดปรับปรุงแล้วที่นี้ว่า เราน่าจะมาทำเป็นชมรมที่มันเข้าท่าที่มันดีว่านี่น่าจะได้ ก็เริ่มด้วยวิธีหาจักรยาน แล้วก็เริ่มคุยกับเด็กคุยกับผู้ปกครอง ที่นี้คุณป่าเขาคุยเก่งอยู่แล้วก็เริ่มไปคุยกับผู้ปกครองว่าเด็กมันชอบจักรยานเราจะมีวิธีไหนที่จะสร้างเด็ก เราคุยกันจริงจังเลยก็เริ่มบอกพ่อแม่เขาว่าถ้ามีจักรยานนี่มันก็ดีแม้พ่อแม่ส่วนใหญ่เขาอยากให้ลูกมาเรียนภาษาอังกฤษ

มากกว่า เรื่องการปั้นจักรยานนี้ เด็กเขาปั้นกันเก่งอยู่แล้ว แต่เรามีเงื่อนไขตอนหลังว่า ถ้าจะมาเรียนต้องมาร่วมกิจกรรมปั้นจักรยานกับเราทุกวันอาทิตย์ เรามีกำหนดเป็นระเบียบเลยว่าใครจะมาเรียนภาษาอังกฤษ ต้องเข้ามาเป็นสมาชิกชมรมต้องมาทำกิจกรรมร่วมกัน เด็กคนไหนอยากมาเป็นสมาชิกก็ให้พ่อแม่พามาสมัคร ต้องให้พ่อแม่เขายินยอมเพราะลูกมาอยู่กับเรา ไปไหนมาไหนกับเรา หลายคนมาคุยแล้วไว้ใจเรา หลายคนก็รู้จักเรามาก่อนแล้วว่าไปอยู่เมืองนอกมานานเรียนรู้อะไรมาเยอะ”

(ลุงจันทร์ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

จากที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวโดยสรุป คือ ผู้สูงอายุทำการผสมผสานทุนแต่ละประเภทโดยใช้ต้นทุนที่มีอยู่เดิมทั้ง 4 ประเภท ทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ และทุนสังคม เพื่อวัตถุประสงค์ในสองกรณี คือ ในกรณีที่ผสมผสานทุนแต่ละประเภทเพื่อซื้อพื้นที่สายสัมพันธ์เก่า-สร้างสายสัมพันธ์ใหม่ และกรณีที่ผสมผสานทุนแต่ละประเภทเพื่อสร้างความไว้วางใจจากผู้ปกครอง

ทั้งสองกรณียังกล่าวสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 7.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 7.1 แสดงถึงการผสมผสานทุนประเภทต่างๆ (เพื่อรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่าและสร้างสายสัมพันธ์ใหม่ และ สร้างควมไว้วางใจจากผู้ปกครอง)

7.2 การผสมผสานทุนความรู้ต่างๆ

งานวิจัยนี้พบว่า “ความรู้” เป็นต้นทุนที่ผู้สูงอายุทั้งสองท่านมีอย่างมาก และเป็นข้อเด่นประการสำคัญที่ส่งผลให้ทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ จากการวิเคราะห์พบว่าลุงจันท์และป้าพรรณมีการผสมผสานทุนความรู้หลายชุดความรู้ใน 2 ลักษณะ

คือ การผสมผสานความรู้เชิงวิชาการกับความรู้เชิงวิชาการ และการผสมผสานทุนความรู้เชิงวิชาการกับความรู้ทางธรรม

7.2.1 การผสมผสานความรู้เรื่องเชิงวิชาการกับความรู้เชิงวิชาการ

การผสมผสานความรู้เชิงวิชาการกับความรู้เชิงวิชาการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงวิชาการด้วยกันหรือความรู้ทางโลก ซึ่งได้จากประสบการณ์การเรียนรู้ในชีวิตนั่นเอง ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุมีการผสมผสานระหว่างความรู้ทางโลกนี้ 4 ลักษณะ ได้แก่ การผสมผสานความรู้เรื่องภาษาที่เป็นความรู้เดิมกับความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้ใหม่ การผสมผสานความรู้ด้านภาษากับความรู้ด้านการสอน การผสมผสานทุนความรู้เรื่องสุขภาพกับความรู้เรื่องธรรมชาติของเด็ก และการผสมผสานทุนความรู้เรื่องสื่อที่เป็นความรู้เดิมกับความรู้เรื่องสื่อที่เป็นความรู้ใหม่

1) การผสมผสานความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้เดิมและความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้ใหม่ ลูกจันทร์และป้าพรรณใช้ความรู้เรื่องภาษาที่เป็นทุนเดิมที่ได้จากการเรียนในระบบการศึกษาที่โรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับ ปวช. ในประเทศไทย มาผสมผสานเข้ากับต้นทุนความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้ใหม่ซึ่งได้จากประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศ และนำทุนดังกล่าวมาใช้สอนเด็กๆ ในชมรมอนุรักษจักรยาน

โดยความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้เดิมเป็นการเรียนในระบบการศึกษาที่ในสมัยที่ป้าพรรณยังเป็นเด็ก ภาษาอังกฤษเริ่มเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไม่ใช่ระดับอนุบาลอย่างเช่นในปัจจุบัน และเป็นระบบการเรียนแบบเน้นไวยากรณ์และการท่องจำ ขณะที่ความรู้ด้านภาษาที่เป็นความรู้ใหม่ได้จากประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากสถานการณ์และเน้นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับป้าพรรณได้เคยไปเรียนเห็นการสอนของครูในโรงเรียนอนุบาลช่วงที่รับเลี้ยงเด็กขณะที่อยู่ออสเตรเลีย เมื่อความรู้ทั้งสองส่วนมาผสมผสานป้าพรรณนำมาใช้กับเด็กชมรมอนุรักษจักรยาน โดยเน้นการคัดตัวพยัญชนะ การออกเสียงสำเนียง การผสมคำศัพท์ ดังข้อมูลต่อไปนี้

“ป้าจะสอนเน้นการออกเสียง อย่างตัว th ต้องเอาลิ้นออกมาอยู่
ระหว่างฟันหน้า หรืออย่างตัว L ต้องเอาลิ้นแตะเพดาน ตัว r ต้อง

เอาลิ้นม้วนตอนออกเสียง ถ้าออกเสียงได้ถูกต้องเราก็เรียนรู้การผสม
คำและจำคำศัพท์นั้นได้ดีขึ้น ที่โน่นเขาไม่สอนอะไรยากๆ อย่างบ้าน
เรานะ เขาสอนที่เอาไปใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน ”

(ป้าพรรณ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

2) การผสมผสานความรู้ด้านภาษากับความรู้ด้านการสอน การผสมผสานความรู้
ด้านภาษาซึ่งเป็นทุนเดิมกับความรู้ด้านการสอนซึ่งเป็นทุนใหม่นี้ ลุงจันทร์และป้าพรรณ
ผสมผสานทุนความรู้ด้านการสอนภาษาจากการที่เคยเรียนที่ AUA เข้ากับทุนใหม่ในการ
เรียนรู้วิธีการพูดภาษาอังกฤษจากเจ้าของภาษาเมื่อไปทำงานที่ต่างประเทศ และได้จาก
ประสบการณ์การรับเลี้ยงเด็ก จึงต้องไปปรับส่งเด็กที่โรงเรียน จึงได้เห็นวิธีการสอนของครูใน
โรงเรียนเด็กอนุบาล

- การผสมผสานทุนความรู้ด้านภาษาและความรู้ด้านการสอนนี้ทำให้ลุง
จันทร์และป้าพรรณรู้วิธีการสอนว่าจะสอนให้เด็กในชมรมหนูรักจักรยานออกเสียงอักขระหรือ
accent อย่างไร สอนโดยใช้สื่อวัตถุและบัตรคำ ลุงและป้าทราบว่าต้องสอนเรียงลำดับ
จาก A – Z และผสมคำอย่างไร ลุงและป้ารู้ว่าการเรียนภาษาอังกฤษให้ได้ผลต้องเรียน
ควบคู่ไปทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน ซึ่งในขณะที่สอนจะเน้นทั้งสี่ทักษะ โดยในขณะที่ผู้วิจัย
ร่วมสังเกตการณ์การสอนภาษาอังกฤษของป้าพรรณ พบว่า ป้าพรรณให้เด็กออกเสียงตามป้า
ให้ได้สำเนียงแบบอเมริกัน และให้เด็กคัดลายมืออักษรภาษาอังกฤษตามที่ป้าพรรณเคยเรียน
มาเมื่อสมัยเด็ก สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานความรู้เดิมจากประสบการณ์การเรียนตั้งแต่
วัยเด็กกับความรู้ใหม่ที่ป้าพรรณได้จากการไปอยู่ต่างประเทศ ดังข้อมูลที่ว่า

“คุณป้าต้องสอนเด็กทุกคนให้คัดลายมือแบบลายเส้นตัวอักษรขึ้น
เบา ลงหนัก ตอนป้าเด็กๆ ก็คัดลายมือแบบนี้ เดี่ยวนี้ไม่ค่อยมีใคร
สอน แบบนี้แล้ว คุณป้าเห็นเด็กเดี่ยวเขาคัดตามเส้นปะจุด แต่ป้าไม่
เอา เราต้องบอกเขาว่าลากเส้นขึ้นข้างบน เบาๆ แต่ตอนลากลงก็
เน้นเส้นหนัก คัดแบบนี้ถึงถูกและสวย เวลาสอนคำศัพท์คุณป้าก็จะ
ไม่เน้นให้ไปท่องอย่างเดียว บางที่ใช้บัตรคำศัพท์ ครูฝรั่งที่โน่นเขา
สอนจากของจริง อย่างจะสอนศัพท์คำว่าแก้วน้ำ ก็จะหยิบแก้วน้ำให้

ดูก่อน พอเรียนครั้งหน้า ก็จะมีของหลายๆอย่างมาวาง พอพูดคำว่า
แก้วน้ำแล้วก็ให้เด็กไปหยิบสิ่งของที่เป็นแก้วน้ำมาให้ถูก "

(ป้าพรรณ เชี่ยวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ยังพบว่าลุงจันทร์และป้าพรรณมีการผสมผสานความรู้ด้าน
ภาษากับความรู้เกี่ยวกับการสอนเด็ก ซึ่งเห็นได้จากการจำแนกเด็กเป็นกลุ่มตามพัฒนาการ
การเรียนรู้ภาษาเช่นเดียวกันกับการเรียนการสอนในระบบการศึกษา ดังข้อมูลที่ว่า

"คุณลุงคุณป้ามีเลือกเหมือนกันครับว่าจะให้เรียนใหม่ให้สมัครใหม่
อย่างเด็กตัวเล็กๆ คุณป้าจะไม่รับครับ แบบอนุบาล 3 นี้ก็ไม่รับแล้ว
ครับ มันชนอะครับ และพูดไม่รู้เรื่องอะครับ ก็รับตั้งแต่ ป. 3 ป.4 ขึ้น
มาแล้วสูงสุดนี้ ม.2 ม.3 ครับ ผมเรียนมา 6 ปีแล้วครับ เรียนก็คล้ายๆ
กันครับ มีแบ่งกลุ่มเด็กว่าเป็นกลุ่มเด็กที่คัด a-z ก่อน คัดเก่งแล้วก็
มาผสมคำ แล้วก็ค่อยมาผสมคำยากที่โตะกลมนี้ครับ"

(ด.ช.พิชัย จินนารินทร์ (น้องต่อ), อายุ 14 ปี, สัมภาษณ์, วันที่ 12 ตุลาคม 2551)

3) การผสมผสานทุนความรู้เรื่องสุขภาพกับความรู้เรื่องธรรมชาติของเด็ก ลุงจันทร์
และป้าพรรณได้ผสมผสานความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทั้งที่เป็นทุนเดิมและทุนใหม่ กลายเป็นชุด
ความรู้ด้านสุขภาพชุดใหม่ที่เป็นความรู้เฉพาะสำหรับใช้เป็นระเบียบปฏิบัติประจำชมรมหนูรัก
จักรยาน โดยลุงและป้าตั้งชื่อว่า "หลัก 5 อ." ได้แก่ ออกกำลังกาย อาหาร อารมณ์ ออม
ทรัพย์ และ โอกาส

โดยทุนความรู้เรื่องสุขภาพของเดิมเป็นความรู้เรื่องอาหาร โรคทั่วไป และ
การดูแลคนแก่ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากการเป็นผู้ที่สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ และ
จากประสบการณ์ตรงในการดูแลลุงจันทร์และคุณพ่อคุณแม่ที่เจ็บป่วยและแก่ชรา ต่อมาเมื่อ
ได้ร่วมงานกับเครือข่ายภายนอกเพิ่มขึ้น เช่น สภาวัฒนธรรม และมีโอกาสเข้าร่วมสัมมนา
ด้านสุขภาพกับมหาวิทยาลัยมหิดล และเป็นเครือข่ายสุขภาพของสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. จึงมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและสัมมนาเรื่องสุขภาพหลายครั้ง ทำให้ลุงและป้ามีทุนความรู้เรื่องสุขภาพชุดใหม่อีกหลายชุด

จากการสะสมความรู้เรื่องสุขภาพดังกล่าวข้างต้นทำให้ลุงจันทร์และป้าพรรณได้สร้างสารที่เป็นชุดความรู้ใหม่ในเรื่อง 5 อ. มาใช้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับเด็กในชมรมหนูรักจักรยาน ซึ่งแต่เดิมมี 3 อ. ซึ่งเกี่ยวกับสุขภาพทั่วไปคือ อาหาร ออกกำลังกาย และ อารมณ์ ต่อมาจึงผสมผสานให้เข้ากับลักษณะของเด็กในชมรมหนูรักจักรยานที่ยากจนจึงเพิ่ม อ. ออมทรัพย์ และ อ. โอกาส เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นจากการมีทรัพย์ด้วย นอกเหนือจากสุขภาพดีเท่านั้น ดังข้อมูลต่อไปนี้

“คุณลุงคุณป้าคิดเรื่อง 5 อ. ขึ้นมาตอนเราตั้งชมรมหนูรักจักรยานแล้ว ตอนแรกก็มี อ. อาหาร อ. ออกกำลังกาย อ. อารมณ์ ตามหลักสุขภาพทั่วไป อย่างที่บอกไป...แล้วป้าเห็นว่าเด็กที่นี้ส่วนใหญ่ก็ยากจน ถ้าเราให้ อ. โอกาส กับ อ. ออมทรัพย์เพิ่มเข้าไป เด็กๆในชมรมฯ ก็จะมีอะไรที่ดีขึ้นทั้งสุขภาพและความเป็นอยู่ **อย่าง อ. ที่ 4 คือ ออมทรัพย์** คือเด็กทุกคนมีค่าขนมมีอยู่แล้วทุกวันแต่เอาไปกินขนมหมดเลยไม่เหลือ เราก็เลยให้เด็กมาออมทรัพย์วันละบาท เพื่อที่จะได้มี **อ. ที่ 5 คือ อ. โอกาส** ถ้าเราให้โอกาสทุกคนเท่ากัน เด็กบางคนที่นี่ก็มีขนมมากิน บางคนไม่มีก็ได้แต่มองเพื่อน แต่มาอยู่รวมในชมรมฯ ก็มีโอกาสเท่าๆ กัน ได้กินขนมเหมือนกัน ไปเที่ยวด้วยกัน ให้โอกาสไปเที่ยวที่ไกลๆ เพื่อเปิดโลกกว้าง แต่จะไปได้ต้องมีเงินคุณป้าก็บอกว่าได้จากเงินที่หนูออมไว้นี้แหละ”

(ป้าพรรณ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

4) *การผสมผสานทุนความรู้เรื่องสื่อที่เป็นความรู้เดิมกับความรู้เรื่องสื่อที่เป็นความรู้ใหม่* ลุงจันทร์และป้าพรรณเป็นผู้สูงอายุที่มีการสื่อสารในลักษณะตามธรรมชาติที่สื่อสารตามประสบการณ์ที่มี ดังนั้นความเข้าใจเรื่อง “สื่อ” ซึ่งเป็นต้นทุนเดิมนั้นผู้สูงอายุทั้งสองมองว่าจักรยานเป็นเพียง “พาหนะ” อย่างหนึ่งที่น่าพาเด็กๆ ในชมรมหนูรักจักรยานไปเรียนรู้และเปิดโลกทัศน์รอบๆ ชุมชนเท่านั้น หากแต่เมื่อได้รับการเสริมศักยภาพผู้สูงอายุทั้งสองมีความ

เข้าใจคำว่า "สื่อ" ตามแนวคิดด้านการสื่อสารว่าอะไรๆ ก็เป็นสื่อได้ ซึ่งเป็นความรู้ใหม่และได้นำความรู้ดังกล่าวมาผสมผสานกัน จึงเริ่มมองเห็นว่าตัวเด็กในชมรมฯ ก็เป็นสื่อได้ เลือของชมรมฯ ก็เป็นสื่อได้ ความรู้เรื่องสื่อที่เพิ่มมาเป็นทุนความรู้ใหม่ ดังข้อมูลต่อไปนี้

“ป้าไม่รู้หรือว่าความรู้เรื่องการสื่อสารตามหลักวิชาการเป็นยังไง อย่างตอนไปร่วมกิจกรรมครั้งแรกกับสื่อ. (โครงการ สสสส.) ถึงได้รู้ว่าอะไรๆ ก็เป็นสื่อได้ กิจกรรมก็เป็นสื่อ แล้วยังรู้ว่ก่อนสอนก่อนพูดกับเด็กต้องวิเคราะห์ผู้รับสารก่อน.. คุณลุงคุณป้ารู้แต่ว่าพูดยังไงให้เด็กรู้ ทำกิจกรรมอะไรที่ไม่ให้เขาเบื่อเขาเครียด ตอนนั้นก็มีนะที่เราก็ต้องมานั่งเพิ่มขึ้นว่าเด็กของเราต้องใช้กิจกรรมอะไรดี ”

(ป้าพรรณ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2552)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุทั้งสองยังได้นำชุดความรู้ดังกล่าวมาใช้สอนให้เด็กทำตัวเป็นเด็กดีในฐานะเป็นสื่อบุคคลซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ของชมรมอนุรักษ์จักรยาน โดยลุงจันทร์และป้าพรรณสื่อสารกับเด็กเพื่อสอนเรื่องกิริยามรรยาทและการวางตัวของเด็กๆ ดังข้อมูลที่ว่า

“จักรยานเป็นสื่อนี้ อันนี้คุณลุงคุณป้าไม่เคยคิดเลย แต่เพิ่งมารู้ตอนที่ไปร่วมกิจกรรมกับ สสสส. รู้ว่าไอ้..จักรยานเราเป็นสื่อนี้ ตอนแรกไม่รู้หรือว่าสื่อเป็นยังไง แต่พอตอนหลังรู้ว่าอะไรก็เป็นสื่อ ได้ ถ้าให้ทำให้คนเขาทำความเข้าใจที่เราจะบอก ป้าเลยเอามาใช้กับเด็กนะพยายามบอกเขาว่านี่หนูจักรยานก็เป็นสื่อนะ เลือที่หนูใส่ เลือชมรมอนุรักษ์จักรยานก็เป็นสื่อนะ ตัวหนูก็เป็นสื่อ แล้วเราต้องบอกเด็กว่าตราบนิดเดียวเลือชมรมอนุรักษ์จักรยานหนูก็ต้องเป็นสื่อที่ดี คุณป้ามาย้ำอยู่เรื่อยๆจนกระทั่งคนเขาบอกว่าคุณป้าคุณนะ ดูเด็กนี่ก็กลัวหมดนะบอกเด็กว่าถ้าหนูถอดเมื่อไรไม่มีใครรู้จักหนูหรอกแต่ถ้าหนูใส่เมื่อไรต้องรู้ว่าตัวเองเป็นสื่อนะ สอนเด็กไปเลย สื่อบุคคลนี้ก็สำคัญถือว่าเป็นตัวแทนนะ เลือนี่ก็สำคัญ คุณป้าเลือเลือสื่อเลือเลือเพราะพอเราใส่เลือปั๊บ เขาู้เลยนี่ชมรมอนุรักษ์จักรยาน แล้วหนูเป็น

ใคร ชมรมมีประวัติอย่างไร หนูมีมารยาทอย่างไรมันบงบอกให้คนอื่นเขารู้ คือตัวหนูเป็นสื่อ ออกไปข้างนอกไปทำกิจกรรมกับใครเขาก็รู้ว่าเป็นอย่างไง ใครเขามองชมรมฯ เราเป็นยังไงก็ดูได้จากพวกหนู”

(ป่าพรรณ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์ วันที่ 29 ตุลาคม 2552)

7.2.2 การผสมผสานทุนความรู้เชิงวิชาการกับความรู้ทางธรรม ผลการวิจัยพบว่า ลุงจันทร์ผสมผสานความรู้เชิงวิชาการกับความรู้ทางธรรม ใน 2 ลักษณะ คือ การผสมผสานความรู้เรื่องการสวดมนต์กับความรู้เรื่องกฎ การผสมผสานความรู้เรื่องความกตัญญูกับการออม

1) การผสมผสานความรู้เรื่องการสวดมนต์กับความรู้เรื่องกฎจรรยาจร ลุงจันทร์และป่าพรรณต้องการให้เด็กเกิดความปลอดภัยมากที่สุดในการร่วมกิจกรรมบ้นจักรยาน ดังนั้นจึงนำทุนเดิมที่เป็นความรู้ทางธรรมมาผสมผสานกับความรู้เรื่องกฎจรรยาจรที่เป็นความรู้ใหม่ซึ่งได้จากการไปเรียนรู้การบ้นจักรยานและการใช้ชีวิตในต่างประเทศ โดยให้เด็กๆ บ้นจักรยานรอบหมู่บ้านเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชนแล้วต้องแวะอย่างน้อยหนึ่งวัดเพื่อสวดมนต์ไหว้พระทำสมาธิให้จิตใจสงบ ซึ่งลุงจันทร์บอกว่าเป็นการฝึกจิตให้มีสติอยู่เสมอ ซึ่ง “สติ” เป็นสิ่งจำเป็นมากในการบ้นจักรยานบนท้องถนนหากขาดสติก็เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ดังข้อมูลที่ว่า

“เรื่องความปลอดภัยนี้ ลุงกับป่าจะให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะพ่อแม่เขาไว้ใจให้มาอยู่กับเรา เราต้องรับผิดชอบให้ดีที่สุด อะไรที่ป้องกันได้เราต้องดักไว้หมดไม่ให้เกิดอันตรายได้ อย่างแรกเลย คือตอนบ้นจักรยานเราต้องให้เขามีสมาธิไม่วอกแวกซึ่งต้องฝึกจิตให้มีสติ รู้ตัวอยู่เสมอ คนที่มักเกิดอุบัติเหตุก็เพราะขาดสติไง อย่างที่สองคืออย่าให้เล่นหรือหยอกล้อกันขณะที่บ้นจักรยาน สาม นี้คืออย่าให้กินขนม เคี้ยวอะไรไม่ได้ เราจะมีพักให้กินน้ำได้เป็นช่วงๆ อย่างที่สี่คือ เราต้องควบคุมเด็กไปเป็นระเบียบเป็นแถวเป็นแนว นอกจากจะฝึกระเบียบแล้วเด็กเขาก็จะปลอดภัย เด็กยังต้องไปเรียนรู้เรื่องกฎ

จรรยาด้วย ตามกันไปคอยดูกัน คนหลังดูคนหน้า คนหน้าก็ต้องระวัง
หลังเพราะเป็นอะไรไปคน หรือล้มไปคนนึงก็จะช่วยกันง่าย"

(ลุงจันทร์ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

2) การผสมผสานความรู้เรื่องความกตัญญูกับการออม ลุงจันทร์และป้าพรรณมี
ต้นทุนความรู้ทางธรรมอย่างมาก ดังนั้นจึงนำมาใช้ผสมผสานกับความรู้เรื่องอื่นๆ เสมอ
โดยเฉพาะการผสมผสานความรู้เรื่องความกตัญญูเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุทั้งสองจะพร่ำสอนอยู่
เสมอ กรณีหนึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการผสมผสานความรู้ทางธรรมนี้กับความรู้เชิงวิชาการ
และนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติของสมาชิกในชมรมคือ การผสมผสานเรื่องความกตัญญูกับการ
ออม เพื่อให้เด็กๆ ได้รับผลประโยชน์ทั้งในทางโลกและทางธรรมพร้อมกัน โดยการชี้ให้เห็นถึง
ประโยชน์ของการออมทางโลกที่จะทำให้ไม่ลำบากและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันการ
ออมก็จะทำให้เด็กได้ทดแทนบุญคุณคนนำเงินที่ออมนี้มาตอบแทนเลี้ยงดูพ่อแม่ กลายเป็นบุญ
กุศลต่อไปในชาติหน้า ดังข้อมูลต่อไปนี้

"คุณลุงคอยย้ำสอนเด็กเรื่องความกตัญญู เป็นเรื่องที่เน้นเลย เพราะ
เด็กเดี๋ยวนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อนนะ ไม่ค่อยเข้าวัด พอโตก็ทิ้งพ่อแม่ให้
เห็นอยู่บ่อยๆ คุณลุงเลยบอกนะมาอยู่ในชมรมหนูรักจักรยานแล้ว
ต้องเก็บเงิน ออมไว้ตัวเองก็ได้มีเก็บมีใช้ ถ้าพ่อแม่ขาดเหลือเราก็
เอาเงินนี้ไปช่วยได้ ได้ตอบแทนพระคุณพ่อแม่ต่อไปบุญกุศลนี้ก็จะ
ทำให้เราสบาย ชาติหน้าเกิดมาจะได้มีฐานะดี"

(ลุงจันทร์ เขียวพันธุ์, สัมภาษณ์, วันที่ 2 ธันวาคม 2552)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เห็นได้ว่าผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้มีทุนมากมาย
โดยเฉพาะทุนความรู้ ซึ่งนำมาใช้ในการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีการผสมผสาน
ทุนแต่ละประเภทที่มีอยู่ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ ทุนสังคม และการ
ผสมผสานทุนความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในการทำงานพัฒนา

อย่างไรก็ตามจากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยนี้ในช่วงปี 2551-2552 พบว่า ภายหลังจากเสริมพลังความสามารถทางการสื่อสารจากโครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ (สสสส.) ที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกับลุงจันทร์และป้าพรรณจบลงในปี 2549 นั้น ชมรมหนูรักจักรยานก็ไม่ได้ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกอีก และผู้สูงอายุทั้งสองดำเนินกิจกรรมภายในชมรมหนูรักจักรยานในลักษณะเดิมทั้งหมด สาเหตุที่ไม่มีกิจกรรมลักษณะใหม่เกิดขึ้น เนื่องจากสมาชิกในชมรมส่วนใหญ่เติบโตขึ้นเรียนในระดับมัธยมปลาย โดยส่วนใหญ่อยู่ ม.4-ม.6 ต้องเรียนพิเศษเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย จึงหยุดการเข้าร่วมกิจกรรม ขณะที่บางคนอยู่ระดับชั้น ม.3 ก็เริ่มหยุดการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเรียนพิเศษเตรียมขึ้นชั้นมัธยมปลาย ส่งผลให้เหลือแต่สมาชิกที่เป็นเด็กเล็กระดับประถมต้นมาเรียนภาษาอังกฤษในวันเสาร์ และสมาชิกเด็กเล็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เล็กเกินกว่าจะให้ไปปั่นจักรยานในวันอาทิตย์ ส่งผลให้กิจกรรมการปั่นจักรยานที่ทำอยู่หยุดชะงักลง คงไว้เพียงการไปร่วมปั่นจักรยานในงานใหญ่ๆ ที่หน่วยงานราชการหรือทางจังหวัดขอความร่วมมือมา ลุงจันทร์และป้าพรรณก็จะขออาสาสมัครเด็กที่ว่างพอจะช่วยกิจกรรมได้ คงมีเพียงกิจกรรมการสอนภาษาอังกฤษในวันเสาร์ให้เด็กระดับประถม ต่อมาลุงจันทร์และป้าพรรณได้ตัดสินใจหยุดกิจกรรมทั้งหมดในชมรมหนูรักจักรยานลงในเดือนมีนาคม 2553